

La evolución poética de Lourdes Álvarez y Berta Piñán

ELENA DE LORENZO ÁLVAREZ

Lourdes Álvarez y Berta Piñán ñacen a principios de los sesenta en zones perifériques d'Asturies -L'Agüeria d'Urbiés (Mieres) y Cañu (Cangues d'Onís)-, qu'abandonen pa cursar los sos estudios n'Uviéu. Vinculades en torno a 1985 al *Taller de poesía y artes plástiques "Aquí yace Virgilio"*, estes llicenciaes en Filoloxía Española desarrollen el so llabor profesional en trabayos rellacionaos colos sos intereses llingüístico-literarios: Lourdes Álvarez trabaya na Oficina de Política Llingüística del Principáu d'Asturies y Berta Piñán ye Profesora de Llingua y Lliteratura nel Institutu de Cangues d'Onís.

La obra d'estes poetas ta diseminada en revistes y publicaciones lliteraries d'Asturies comu *Adréi, Lletres Asturianas y Suplementos del Norte*; ta recoyida nes principales antoloxíes de poesía asturiana contemporánea -les de Xosé Bolado, José Ángel Cilleruelo y Leopoldo Sánchez Torre¹ y ta espublizada en llibros, ún de caúna premiaos pola Casa Municipal "Teodoro Cuesta" de Mieres, y l'otru de Berta pola Academia de la Llingua Asturiana².

---

¹ Xosé Bolado, *Antoloxía poética del Resurdimientu*, Xixón, Ateneo Obrero, 1989. Coleición Deva, 10.

José Ángel Cilleruelo, *Nórdica. Última poesía en asturiano*, Xixón, Llibros del Peixe, 1994.

Leopoldo Sánchez Torre, *Les muyeres y los díes de la poesía asturiana contemporánea*, Mieres del Camín, Editora del Norte, 1995. Coleición de poesía asturiana, 6. A ésti, un agradecimientu especial por ufiertar tola ayuda que se-y solicita y más.

² Lourdes Álvarez, *Aldabes del olvidu*, Uviéu, Alvizoras, 1990; *Mares d'añil*, Mieres, Casa Municipal "Teodoro Cuesta", 1993. I Premiu de Poesía "Teodoro Cuesta" 1992.

Berta Piñán, *Al abellu les besties*, Uviéu, Academia de la Llingua Asturiana, 1986. Premiu de Poesía de l'Academia de la Llingua Asturiana 1985; *Vida privada*, Mieres, Casa Municipal de Cultura, 1991. I Premiu de Poesía "Teodoro Cuesta" 1991.

Enmarcaes dambes na II Promoción del Resurdimientu, estes autores tienen en común col restu del grupu el dir a la gueta de nueves vés poétiques que cinquen tanto a les formes espre-sives comu a los mundos que les ocupen, superáu dafechu'l tonu social y la reivindicación llingüística que llevaren a cabu los poetes de la xeneración anterior.

Otra coordinada fundamental p'asitiar a estes poetes ye l'inclusión de les dos na antoloxía de Leopoldo Sánchez Torre xunto a María Teresa González, Concha Quintana y Esther Prieto, en función de delles "llinies comunes, daqué d'aire de familia" ³, ente les que señala l'ave-ramientu a la *poesía de la experiencia*, l'obsesión pol recuerdu del pasáu y la infancia, el tres-currir de la vida y la imposibilidá del amor, los rasgos novísimos, el predominiu del verso-llibrismu y l'usu de rexistros surrealistes y coloquiales.

Na búsqueda de nuevos calces les dos poetes presenten, masque per distintes vés, una evo-lución similar que va dende formes más complexes a obres más trespresentes pero non por eso menos ellaboraas.

En llinies xenerales esti procesu supón un paulatín abandonu de dellos ropaxes novísimos, posnovísimos y surrealistes, en favor de la interiorización de conteníos amorosos y existen-ciales, que van faciéndose más cercanos a la experiencia qu'a les codificaciones lliteraries.

Esta evolución vien a significar la configuración de les sos propies voces poétiques depués que renuncien a les parigüeles que yos-suponíen les tendencias lliteraries del momentu.

Tala renuncia ye menor nel casu de Lourdes Álvarez, que dende'l primer llibru apaez con una voz mui personal.

Nel comienzu la búsqueda d'otres vés alternatives llantárase nes referencies lliteraries pro-porcionaes pola so formación académica. Poro l'apertura a lliteratures nacionales y interna-cionales supón un influxu innegable nos sos textos. Asina ye costume señalar l'amalgama de les influencies de Rilke, Pessoa y Eliot nel quefacer poéticu de Berta Piñán, comu indicara Álvaro Ruiz de la Peña valorando'l so primer llibru:

"Eliot, Andrade, Pessoa y la escritura pop se reorganizan en la poesía de Berta Piñán, que aporta a la literatura más reciente el eco personal de un erotismo raramente sosegado, mati-zadamente reflexivo" ⁴.

³ Leopoldo Sánchez Torre, *Les muyeres y los díes...*, páx. 9.

⁴ Álvaro Ruiz de la Peña Solar, "Los «diecisiete grandes». La resurrección del bable", *Leer*, n° 4 (1986) páx. 69.

Pero les referencies son múltiples. Les palabres de T. S. Eliot preceden *Al abellu les besties* -“Estas son palabres privadas que te dedico en públicu”-, y la entruiga “Who is the third who walks always beside you?” preside ún de los poemas del llibru -“Pa entamar por tí”- y repítese nel versu final de “Ca’l canu”. Pero *Vida Privada* ábrese colos versos de Jaime Gil de Biedma “Para saber de amor, para aprenderle, / haber estado solo es necesario” y un poema comu “Güelgues d’una hestoria”⁵ apaez encabezáu cola nota de Jorge Luis Borges “The shattering dawn finds me in a deserted street of my city”.

Tamién alcontramos les referencies testuales, les cites y l’influxu d’otros escritores nos poemas de Lourdes Álvarez.

Asina lo mesmo abre los sos llibros coles alusiones a l’ausencia del narrador arxentinu esiliáu Daniel Moyano -“Qué haremos cuando amanezca y ya no estés, cuando llegue la noche y no estés todavía”⁶, abre *Cállices de la nueche*⁷-, comu coles referencies del poeta gallegu Xavier R. Baixeras a la lluz y l’olvidu -“Estou contando as tardes. E tamén unhas casas fecha-das, aquelas que exalaron neboeiro e nunha luz de olvido permeneceron vivas”⁸ abre *Aldabes del olvidu*-.

Influencia reconocible nos sos textos ye la d’una poeta de la xeneración asturiana anterior, Concha Quintana, cola que tien en común el gustu pol mundu lliterariu de l’ausencia amorosa -masque recreada de dos moos mui diversos por cada poeta-.

D’ésta toma dellos versos del poema “Deséu” pa abrir *Mares d’añil*, nos que lo nagua apaez desvinculao de la realidá, prefigurando l’atmósfera d’esti llibru.

“Caltente na solombra,
querencia submarina:
quiciabis otru tiempu
y un mar más pacetible
nos devuelvan”⁹.

⁵ B.P., “Güelgues d’una hestoria”, *Lletres Asturianas*, n° 24 (1987), páx. 62.

⁶ Daniel Moyano, *Tres golpes de timbal*, Madrid, Alfaguara, 1989, páx. 79.

⁷ L.A., *Cállices de la nueche*, Málaga, Ángel Caffarena, 1992. Colección Sinera, XXV. Ye en realidá una plaquete con poemas que foren espublizaos llueu nos otros dos llibros.

⁸ Xavier R. Baixeras *Anos de viaxe (poesía 1981-1987)*, Vigo, Edicions Xerais de Galicia, 1987.

⁹ Concha Quintana, “Deséu”, *Lletres Asturianas*, n° 24 (1987), páx. 22.

Agora bien, cuando dicimos que los autores van renunciando a dellos elementos novísimos y posnovísimos nun mos referimos a esti bagaxe, sinón a los xuegos de cites ya la intertextualidá comu elementos fundamentales nos poemas.

Ye tópicu señalar comu elementu novísimu más visible la espresión lliteraturizada de la vida nos poemas.

Nel casu de Berta Piñán nótese col tiempu l'abandonu de los temas lliterarios y mitolóxicos que constituyeren el mundu poéticu de *Al abellu les besties* y d'otros poemas d'esta época.

Recuérrase ñididamente al erotismu nel poema "Enantes del agua", onde un oasis, palmeres y el desiertu son el marcu d'una nueche d'un amor, representáu medianes esa imaxen codificada d'una "alta lluna coronando'l to besu" ¹⁰.

Alcontramos tamién motivos típicos de la novela negra, comu eses ciudaes mítiques, onde "El jazz ye un revólver que va / españar", en "Hotel California" ¹¹ y alusiones a eses lluces de neón -"y tienen güeyucos de neón los astros"- que iluminaren les ciudaes nos 80 ¹².

D'otros tiempos recueye l'erotismu asociáu al mundu antiguu: bien al mitolóxicu, con figures comu'l dios de los xardines, Príapu, símbolu de la virilidá, en "Mitoloxía" ¹³, bien al mundu griegu, recreáu en "La ca les femes" ¹⁴ nes equívocos protestes d'amor n'homenaxe a la poeta Safo de Lesbos, y evocáu na figura d'Antinoo, el joven amante divinizáu del emperador Adriano, en "Al abellu les besties" ¹⁵.

Ensin embargo, el mundu medieval representáu na figura de Leonor d'Aquitania en "Eliónor" -"Nun güeyarás más les brunes roses d'Aquitania / pero besarás les sos torres en ca besu mio" ¹⁶- apaez comu contestu amorosu, quiciabes por aquello de qu'esti sentimientu ye na hestoria de la lliteratura invención cortesana provenzal.

Xunto a dellos tiempos, Berta Piñán recuerre tamién a "otros" llugares, evocando ciudaes

¹⁰ B.P., "Enantes del agua", *Al abellu les besties*, páx. 13.

¹¹ B.P., "Hotel California", *Al abellu les besties*, páx. 21.

¹² B.P., "Urxencia del to nome", *Lletres Asturianas*, n.º 20 (1986), páx. 8.

¹³ B.P., "Mitoloxía", *Al abellu les besties*, páx. 27.

¹⁴ B.P., "La ca les femes III", *Lletres Asturianas*, n.º 20 (1986), páx. 9.

¹⁵ B.P., "Al abellu les besties", *Al abellu les besties*, páx. 17.

¹⁶ B.P., "Eliónor", *Al abellu les besties*, páx. 43.

esótiqes comu Damascu -“un tígare aláu cuerre hacia Damascu / comu llagáu de muerte”¹⁷-, Grecia -“la Grecia no habita en mi barrio”¹⁸-, o Coimbra¹⁹.

Na segunda etapa esti aluvión lliterariu, teñiu de venecianismu, pero tamién d’eses notes posnovistes tan cosmopolites, vese mui mermáu. En “Reina Xinebra”²⁰ la figura de l’amante adúltera apaiez codificada medianes esti personaxe del ciclu épicu bretón. Nótase que nes dos etapes les figures lliteraries o hestóriques más acabaes son les femenines, comu Safo, Élionor y Xinebra, yá que se encadarmen en trasuntos lliterarios del yo poéticu que s’apoderen dafechu del poema, más allá de les simples menciones. Pero estes notes van difuminándose.

Nel poema “Ufierta”²¹ de 1994 les roses de Verlaine, del Cairo y d’Alejandría, Éfeso, Macondo, Sumatra y Londres -colos mundos esótiqes, lliterarios y cosmopolites que caltrien qu’evocuen- son llueu acompañaes de realidaes cotidianes cásique telúriques, comu los ríos, la infancia, les fontes, l’agua... Esti poema podría suponer la superposición de los dos planos poéticos nun mesmu testu: too se ufierta al amante, lliteratura y vida.

Berta Piñán renueva non sólo’l llingüaxe pel que s’espresa, sinón tamién el mundu poéticu mesmu, que se constituye n’otru al ser lleváu al poema al marxen de los códigos lliterarios y les elaboraciones culturales.

Cuandu aparecieren en *Adréi* dalgunos poemas que diben dir incluyíos nel segundu llibru -pero pa entonces nun yeren más qu’un adelantu- señalábase yá:

“El surrealismu de *Al abellu les besties* (...) abandónalo Berta Piñán pa entrar na busca d’una poesía más suxerente pol conceptu que pola metáfora, que se nota tamién nel abandonu del llingüaxe llaboriosu del so llibru, pa afondar nun tonu más coloquial”²².

Y Sánchez Torre concluye que :

“Pasar del primeru al segundu ye pasar d’una poesía que dexa esteláu pola fuercia del llingüaxe, d’herencia surrealista, a una poesía d’espresión más direuta, coneutada con un rexistru

¹⁷ B.P., “Páxina lleía”, *Al abellu les besties*, páx. 31.

¹⁸ B.P., “Pa entamar por tí”, *Al abellu les besties*, páx. 37.

¹⁹ B.P., “En Coimbra”, *Al abellu les besties*, páx. 15.

²⁰ B.P., “Reina Xinebra”, *Vida Privada*, páx. 41.

²¹ B. P., “Ufierta”, *Suplementos del Norte*, Especial XV Día de les Lletres Asturianas, 1994, páx. 89.

²² B. P., “Llugares”, *Adréi*, n.º 2 (1987), páx. 20.

lingüístico coloquial; ye pasar, amás, d'un culturalismu qu'apunta a referentes ayenos al ámbitu del suxetu poéticu, a una poesía concebida comu testimoniu d'una *vida privada*"²³.

El primer llibru de Lourdes Álvarez espublizóse en 1990.

Cuatro años depués de que Berta Piñán espublizara'l primeru suyu (1986), taben yá n'escaencia les corrientes lliteraries que lu marcaren, polo que les pincelaes novísimes y posnovísimes nunca foren nos poemas de Lourdes Álvarez tan ñidies comu nos de Berta Piñán.

Ensin embargo, entá apaecien dellos motivos cosmopolites, comu "el trespasu qu'evoca Budapest" en "Agora sé que tú tamién vendrías"²⁴, la mención del jazz, comu si fuera tributu de obligáu cumplimientu, nel poema asina tituláu²⁵, la cotidianidá urbana, una de les notes más codificaes pola poesía de la esperiencia, evocada nes "cais d'entós con tantos autobuses" nel poema "Cartes"²⁶, y les alusiones intertextuales, comu los versos que nel poema "Ríos" remiten al poema de Dámaso Alonso "A un río le llamaban Carlos":

"Y nel estíu
desavezaos -los ríos- ya del agua, quedaríen
que-yos llamaren Carlos"²⁷.

Nel so segundu llibru, *Mares d'añil*, Lourdes Álvarez nun renuncia al xuegu cola novela *Un mundo para Julius* de Bryce Echenique al referise a "l'ausencia de Yulius compartida con B", ni a les alusiones a Blas de Otero y César Vallejo nel poema "Ente los ríos que pasen"²⁸, pero la cita constituyete un guiñu más na cadarma organizada al rodiu de esos "Siento", "Siéntote", "Siéntome", ensin ser yá la intertextualidá un motivu principal del poema.

Esti procesu correspuéndese en ciertu mou col que se vino dando na lliteratura española nos años 80, pero frente a la poesía escrita en castellanu, nesti casu tal procesu nun constituyete un pasu xeneracional sinón una evolución personal que supón la constitución de les voces poétiques de les autores más allá de les tendencias lliteraries predominantes que les marcaren en mayor o menor midida nos anicios.

²³ Leopoldo Sánchez Torre, *Les muyeres y los díes...*, páx 31. Nótese que'l sintagma resaltáu en cursiva ye'l títulu del segundu llibru de Berta Piñán.

²⁴ L.A., "Agora sé que tú tamién vendrías", *Aldabes del olvidu*, páx. 41.

²⁵ L.A., "Jazz", *Aldabes del olvidu*, páx. 22.

²⁶ L.A., "Cartes", *Aldabes del olvidu*, páx. 23.

²⁷ L.A., "Ríos", *Aldabes del olvidu*, páx. 15.

²⁸ L.A., "Ente los ríos que pasen", *Mares d'añil*, páx. 31.

Nos segundos llibros tolos elementos señalaos van espurgándose y caltiense sólo l'intimismu -nota propia de la corriente de la poesía de l'esperiencia, una de les fundamentales nel movimientu posnovista- comu calce d'espresión del yo poéticu, que ye la nota dominante de la última etapa d'ambes.

“L'amor, l'amistá, los viaxes, too dicho *en voz baxa*, dibuxen el pensamientu moral y sentimental de l'autora”²⁹, dicía Xuan Bello falando d'esi esi tonu intimista de Berta Piñán.

Les dos van tendiendo col tiempu a los poemas más llargos.

Del mesmu mou qu'abandonen les imáxenes surrealistes y busquen una mayor claridá espositiva, van desendolcando los temes nuna cadarma más amplia, que yos-permita más matices y variaciones. Asina nel poema de Lourdes Álvarez “Sólo quería llorar”³⁰, l'anáfora reiterativa que va engarzando l'ampliu poema sírve-y pa desendolcar en mayor profundidá la presencia de la muerte nel poema. D'igual mou pasa colos dos últimos poemas de Berta espublizaos en *Zimbru*. “In Memoriam” y “Temporada de pesca”³¹ actualicen el pasáu enumberando les sos actividaes cotidianes -que constituyen el gruesu de la cadarma-.

Éstes vense truncaes nel presente coincidiendo col final del poema.

Los caberos llibros y poemas d'estes poetas tán marcaos por un conteníu fundamental común: la obsesión pol pasu del tiempu, nos dos casos estructurada alreduro de la oposición presente / pasáu, asociada al binomiu realidá / deséu.

D'ello que Leopoldo Sánchez Torre se refiera al mundu poéticu de Lourdes Álvarez con una espresión comu “Pelos mares del olvidu” y al de Berta Piñán comu “La dulce trampa de la memoria”³², n'alusión a ún de los versos del poema “Noviembre”³³.

Olvidu y memoria apaecen comu dos actividaes del yo poéticu frente a un pasáu asociáu a dos realidaes fundamentales: la infancia vinculada al raigón de la tierra asturiana y l'amor.

²⁹ Xuan Bello, “La nueva poesía asturiana: una opinión”, *Pretexto*, n° 8 (1996), páx. 47.

³⁰ L.A. “Sólo quería llorar”, en Leopoldo Sánchez Torre, *Les muyeres y los díes...*, páx. 106-107.

³¹ B.P., *Zimbru*, n° 1 (Xulio 1996), páx. I, 12; I, 13.

³² Leopoldo Sánchez Torre, *Les muyeres y los díes...*, páx. 28, 31.

³³ B.P., “Noviembre”, *Vida privada*, páx. 35.

Nel mundu lliterariu de Lourdes Álvarez el yo poéticu, nun presente y nun espaciu marcaos pola ausencia amorosa, evoca el pasáu deleitosu, tiempu del amor y de la infancia.

La oposición presente / pasáu vien de la man d'estructures paralelístiques comu “esta nueche / otros nueches”³⁴. Alredor d'esta contraposición temporal, y de les sos connotaciones d'ausencia y presencia amoroses, apaecen una serie de motivos fundamentales interrellacionaos, comu la mar, la nueche, l'añil, l'iviernu, l'atardecer, setiembre, la seronda, el fríu, la sal... que adquieren nel so mundu poéticu unes connotaciones determinaes.

Asina'l fríu físicu identifícase cola ausencia amorosa, mientres qu'abril ye'l tiempu de la espera.

Nel mundu qu'encadarma Berta Piñan, llibre yá de les apariencies culturalistes que relativizaben la so realidá³⁵, el pasáu placenteru que yá nun ye y el que ni tan siquiera llegó a ser sírven-y constantemente comu materia poética.

Na “Poética” que redactara pa Xosé Bolado yera ella mesma la qu'apuntara la so obsesión: “Esta especie d'ansiedá polo non vivió d'una parte y polo irrecuperable de la otra, foi convirtiéndose col pasu los años nuna de les obsesiones más recurrentes na mio poesía”³⁶.

En “Temporada de pesca” la cotidianidá asociada a esti mundu recordáu feliz, vese negada nos tres últimos versos onde se diz qu'aquella temporada “foi la última”³⁷.

En “In Memoriam” una lluvia que nun cesa enmarca la oposición ente un tiempu de vida y otru de muerte, ente un tiempu pasáu y el tiempu presente.

El primer versu “De verdad llovió aquel branu” abre un tiempu pasáu que xira en tornu a una presencia non esplicitada que-y da vitalidá y plenitú. Nel final del poema llegará l'ausencia, cola negación de la vida.

El contraste afítase medianes la continuidá d'esa lluvia, ya que “esta vez yá pa siempre / seguí lloviendo”³⁸.

³⁴ L.A., “Orielles d'otros nueches nesta nueche”, *Lletres Asturianas*, nº 20 (Mayo 1986), páx. 34.

³⁵ Leopoldo Sánchez Torre analiza otros modos d'elaboración de los elementos lliterarios nesti llibru. *Les muyeres y los díes...*, páx. 32.

³⁶ Xosé Bolado, *Antoloxía poética...*, páx. 105-106.

³⁷ B.P., “Temporada de pesca”, *Zimbru*, nº 1 (Xulio 1996), páx. I, 13.

³⁸ B.P., “In Memoriam”, *Zimbru*, nº 1 (Xulio 1996), páx. I, 12.

Nel mundu poéticu de Berta Piñán hai dos realidaes constantes que cobren autonomía y significáu propiu: l'agua y la casa. Les dos mantienen nos sos poemes connotaciones positives: nesti mesmu poema l'agua asóciase a la vida medianes esa vieya metáfora na que les vides afluyen comu los ríos, *que van a dar en la mar*.

“nel agua arroyando
sentimos la extraña
fuerza de la vida
que pasa”³⁹.

L'agua ta asocio a la plenitú nel poema “10 Xulio, 1990” -“en tí seya fonte y ríu y renovada promesa / el miu deséu”⁴⁰.

Poru, l'agua considérase digna ufierta pal amante poles sos connotaciones vitales:

“Doite la voz de los ríos que pueblen
los sueños de la infancia y les fontes,
les fontes toes, porque l'agua tien
esa extraña vocación de vida”⁴¹.

Tamién la casa ye motivu reiteráu -“Digo casa, digo ríu / y los sos secretos”⁴²-.

Xosé Bolado nun artículu nel que comenta la obra de Lourdes Álvarez y Berta Piñán señala que “Berta Piñán, en su segundo poemario (...) orienta su registro temático hacia la geografía más cotidiana: la casa. (...) Es el reducto «femenino», característico de la cultura patriarcal, referente y símbolo, quizá no casual, por su reiterada presencia”⁴³.

Más allá del espaciu físicu que “la casa” denota nos poemes -discutiblemente femenín-, esti motivu aporta a los poemes connotaciones d'abellu y d'arraigu a la tierra, a los oríxenes, a les raíces...

Comu nel poema “Esta casa”, onde la casa identifícase cola “memoria confiada de les coses que quise”, idega a la que se suma llueu la plenitú amorosa.

³⁹ B.P., “In Memoriam”, *Zimbru*, n° 1 (Xulio 1996), páx. I, 12.

⁴⁰ B.P., “10 Xulio, 1990”, *Vida privada*, páx. 37.

⁴¹ B.P., “Ufierta”, *Suplementos del Norte*, Especial XV Día de les Lletres Asturianas, 1994, páx. 89. *Suplementos del Norte*, Especial XV Día de les Lletres Asturianas, 1994, páx. 89.

⁴² B.P., “Ars poetica”, *Suplementos del Norte*, Especial XV Día de les Lletres Asturianas, 1994, páx. 89.

⁴³ Xosé Bolado, “Voces que surgen del silencio. Berta Piñán y Lourdes Álvarez García”, *Línula*, n° 7 (1992), páx. 96.

“too eso, palacios d’agua del xardín del deséu,
too eso y tú, ye la mio casa”⁴⁴.

O nel poema “Cañu, 31 d’Avientu de 1990” onde’l reconocimientu del pueblu natal comu mundu propiu -“esta casa, / la voz del ríu na ventana”- supón el final de la búsqueda y del desarraigu, porque

“aquello que buscabas
equí taba esperándote”⁴⁵.

El desarraigu simbolízase bien nesa búsqueda d’una muyer na “ciudad estraña”, que s’opón a la casa, asociada a la nueche y l’iviernu, pola que “nun sabes andar”, na que nun se topen “los patios y les voces cercanes”, y pola que vaga

“como dalquién que buscare la so casa
-agora vencida y soterrada-
nuna vieya película de guerra”⁴⁶.

Complexos, los dos yo poéticos manifiesten concencia de que’l pasáu -les alcordances, la memoria- nun ye una realidá oxetiva, sinón una realidá ellaborada, frutu d’un procesu de suxetivización, y polo tanto’l sufrimientu que del recuerdu se desprende apaez relativizáu:

“Nun sé si *la memoria engaña o tracamundia la vida*
n’imaxes perfectes, pero quiero esta
nueche na ciudad desierta, remembrar delles coses
que un día fueren *quiciás* triviales y tremendes”⁴⁷.

Poru, admite inclusu la recreación consciente de otros pasados, posibles y non vivíos, y polo tanto irreales, pero tamién verdaderos, porque:

“La verdá tamién ye del que suaña un pasáu más amable
y yo siento alcuando tan cerca y estrañamente lloñe
unos brazos que nunca nun fui a tener ente los mios”⁴⁸.

---

⁴⁴ B.P., “Esta casa”, *Vida privada*, páx. 49.

⁴⁵ B.P., “Cañu, 31 d’Avientu de 1990”, *Vida privada*, páx. 51.

⁴⁶ B.P., “Ciudad II”, *Vida privada*, páx. 19. En cambiu nel so mundu poéticu la ciudad nun mantién les connotaciones negatives equí señalaes, según puede observase en tola serie “Ciudad” d’esti llibru.

⁴⁷ B.P., “Ciudad III”, *Vida privada*, páx. 23.

⁴⁸ B.P., “Noviembre”, *Vida privada*, páx. 35.

Nel poema “Ara caeli” el pasáu apaez personificada nesi cuellu de vieya que da calor y abellu.

Yá nun ye igual que'l que fuere, pero, y tampocu'l recordáu ye comu'l que yera.

L'imposibilidá del deséu, del retornu, vien marcada pola introducción d'esa idega d'una reconstrucción falsa de lo que foi'l pasáu, por esa nota de suañu, d'irrealidá:

“Volveríen a los tos brazos si pudieren
si entá los conservares igual que los soñaron”⁴⁹.

---

⁴⁹ L.A., “Ara caeli”, *Mares d'añil*, páx. 15.